

ادب الخ

مجلد اول
ج ۱
۱۳۸۵

کتاب یکم - نادیب نفس
به معنی الأعم

www.ketab.ir

سلسه جلسات اخلاق و معارف اسلامي
حضرت آيت الله العظمى حاج آقا محبتى تهرانى رحمته الله

سرشناسه: تهرانى، محبتى، ۱۳۹۱-۱۳۹۱.

عنوان و نام پديدآور: ادب الهى (تأديب نفس)

حضرت آيت الله العظمى حاج آقا محبتى تهرانى رحمته الله.

مشخصات نشر: تهران: موسسه فرهنگى پژوهشى مصايب الهدى، ۱۳۹۲

مشخصات ظاهري: ۴۲۴ صفحه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۴۰-۰۷-۶

يادداشت: کتابنامه

موضوع: تهرانى، محبتى، ۱۳۹۱-۱۳۹۱

موضوع: اخلاق اسلامي

موضوع: عرفان

موضوع: ادب-- احاديث

موضوع: ادب-- جنبه هاى قرآنى

رده بندى كنكره: ۴۱۳۹۳ الف ۹۶ ت ۵/ BP۱۰/۵

رده بندى ديويي: ۲۹۷/۰۸

شماره كتابشناسى ملي: ۳۲۱۶۲۳۸

ويراستاران: حجج اسلام محسن عطري نژاد و سيد علي اكبر حسيني

مدیر هنري: مجيد زارع

قيمت: ۱۰۰۰۰ تومان

تيراژ: ۵۰۰۰ جلد

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۳

تلفن مؤسسه: ۷۷۶۵۲۱۳۴

آدرس سايت: www.mojtabatehran.ir

لينتوگرافي: موعود

چاپ: گلپايگ

صحافي: خيام نوين

فهرست

❁ مقدمه | ۲۲

❁ جلسهٔ اوّل | ۳۷

❁ مقدمه | ۳۷

- هدف‌گیری، یکی از معیارهای ارزشیابی انسان در روایات | ۳۷
ادب، ملاک و معیاری دیگر برای ارزیابی انسان | ۳۸
هدف و ادب در کنار هم معیار ارزیابی انسان محسوب می‌شوند | ۳۹

❁ بررسی انواع معیارهای ارزش‌گذاری و نقد آن‌ها | ۳۹

۱. معیار امور وهمی، مانند مال و مقام | ۳۹
۲. معیار امور ظاهری، مانند پوشش و لباس | ۴۱
۳. معیار حسب و نسب | ۴۲
بررسی روایات معصومین (علیهم‌السلام) | ۴۳

❁ انبیا و مسئلهٔ ادب الهی | ۴۴

- پیغمبر اکرم (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در مکتب ادب ربوبی | ۴۴
تأدیب حضرت موسی (علیه‌السلام) در وادی طوی | ۴۵
ادب حضور در زیارت قبور معصومین (علیهم‌السلام) | ۴۶

❁ جلسهٔ دوم | ۴۷

❁ رابطهٔ ادب با حسب و نسب در روایات | ۴۷

- حسن ادب، موجب زیبایی پیوندهای خانوادگی | ۴۷
حسن ادب، پوششی برای زشتی پیوندهای خانوادگی | ۴۸
بی‌ادبی بزرگان زشت‌تر و سنگین‌تر است | ۴۹
ادب به معنای «علم» نیست | ۵۰

❁ بررسی گسترده مفهوم ادب | ۵۱

حسن ادب و سوء ادب | ۵۱

مناقشه در تعریف ادب به «حسن خلق» | ۵۲

❁ ادب از دیدگاه علمای اخلاق و اهل معرفت | ۵۳

ریشه تمام فضایل و رذایل اخلاقی | ۵۳

دلیل پرداختن به ادب در اخلاق | ۵۳

ادب از دیدگاه اهل معرفت | ۵۴

❁ جلسه سوم | ۵۵

❁ انواع دوگانه حسن ادب | ۵۵

۱. ادب انسانی و معنای آن | ۵۵

۲. ادب الهی و معنای آن | ۵۶

❁ رابطه عقل و حسن ادب در معارف اسلامی | ۵۷

ادب انسانی، فعلیت و ظهور عقل عملی است | ۵۷

ادب الهی، فعلیت و ظهور عقل نظری است | ۵۸

«ادب» برخلاف «عقل» امری اکتسابی و نیازمند تکرار است | ۵۹

تطبیق بحث با یک روایت | ۵۹

❁ وجوه اشتراک و افتراق ادب انسانی با ادب الهی | ۶۰

وجه اشتراک انواع ادب: «وحدت حکم در برخی موضوعات» | ۶۰

اولین وجه افتراق: «تفاوت در محدوده و دامنه شناخت» | ۶۱

دومین وجه افتراق: «تفاوت در سلامت و مصونیت» | ۶۳

❁ بررسی معنا و مفهوم سوء ادب | ۶۴

معنای سوء ادب و گستردگی محرومیت بی ادب | ۶۴

«آزادی مطلق و بی ادبی» یعنی حیوانیت محض | ۶۴

رویارویی ایمان و کفر، یعنی رویارویی حسن ادب و سوء ادب | ۶۴

❁ جلسه چهارم | ۶۷

❁ رابطه و تأثیرگذاری متقابل عقل و ادب | ۶۷

«عقل، ریشه ادب» و «ادب، مایه حیات عقل» است | ۶۷

وجه تمایز انسان و حیوان در «عقل و ادب» است | ۶۹

❁ بررسی رابطه هدف‌گیری و ادب | ۷۰

مروری بر روایات مختلف درباره معیار ارزشی انسان | ۷۰

عدم منافات «هدف و ادب» در تعیین ارزش انسان | ۷۱

❁ لوازم و کیفیت تحصیل ادب انسانی | ۷۲

❁ اولین راه: راه عقل و علم | ۷۳

- تحصیل ادب انسانی باتوجه به ریشه‌های عقلی آن | ۷۳
خودت بین، تشخیص بده و عمل کن! | ۷۴
کیفیت تحصیل ادب انسانی در روایات | ۷۴

❁ جلسه پنجم | ۷۷

❁ تکمیل بحث درباره راه عقلی و علمی تحصیل ادب | ۷۷

- رجوع به عقل عملی، برای شناخت مرزهای رفتاری | ۷۷
شناخت زشتی و زیبایی رفتار، منحصر در رؤیت اعمال نیست | ۷۸
بیان مطلب به زبان علمی | ۷۹

❁ راه دوم: راه عملی تحصیل ادب انسانی | ۸۱

- «انجام مکرر عمل» بعد از شناخت | ۸۱
تطبیق بحث با روایات | ۸۱

❁ راه سوم: راه سمعی و بصری تحصیل ادب | ۸۴

- مصاحبت و معاشرت با بآدیان | ۸۴
«تأثیر همنشینی» ناخودآگاه است | ۸۵
«تأثیر مصاحبت و معاشرت» بر اهل خانواده و همسایگان | ۸۵
وظیفه تأدیبی انسان نسبت به خانواده | ۸۶
تأثیر مصاحبت و معاشرت، منافی اختیار نیست | ۸۷

❁ جلسه ششم | ۸۹

❁ امر و ترغیب نسبت به «تأدب به آداب الهی» | ۸۹

- بی ادبی، حسرت در هنگام مرگ را در پی دارد | ۸۹
«ادب الهی» موجب رسیدن به رستگاری | ۹۰

❁ بررسی معنا و مفهوم ادب الهی | ۹۰

۱. تحصیل اخلاق و تهذیب قوا و افعال | ۹۱
۲. طهارت درونی قلب و بیرونی قالب | ۹۱

❁ انواع و اقسام ادب الهی | ۹۲

- حفاظت از مرزهای الهی در تمام ابعاد | ۹۲
۱. ادب عقل | ۹۲
۲. ادب قلب | ۹۳
۳. ادب نفس | ۹۳

۴. ادب خیال | ۹۴

- ❁ **لوازم و کیفیت تحصیل ادب الهی | ۹۵**
- حفاظت از حدود الهی بین دو حالت غلو و جفا | ۹۵
- نمایندگانه شناخت حدود الهی | ۹۶

❁ جلسه هفتم | ۹۹

❁ **مروری بر مباحث گذشته | ۹۹**

- ❁ **پشتوانه های حفاظت از حدود الهی | ۱۰۰**
- پشتوانه اول: اعتقاد به اینکه خدا اعمال انسان را می بیند | ۱۰۰
- پشتوانه دوم: ظلم دانستن تعدی از حدود الهی | ۱۰۱
- پشتوانه سوم: اینکه بدانند تعدی از حدود الهی مستوجب آتش است | ۱۰۲
- ❁ **«حدود و مرزها» در ادب الهی عقل | ۱۰۲**
- به کارگیری عقل در مسیر توحید | ۱۰۲
- مطلوبیت اصل تفکر و به کار انداختن عقل | ۱۰۳
- کم کاری، تقریط و نقصان عقل، بی ادبی است | ۱۰۴
- ورود عقل به «کنه ذات خدا» ممنوع و غیرممکن است | ۱۰۵
- محدوده مجاز و ممنوع درباره توحید افعالی | ۱۰۶
- یک روایت درباره قالب صحیح تفکر | ۱۰۷
- نتیجه و بازدهی عقل بر قلب | ۱۰۷
- ❁ **«کیفیت تفکر» در ادب الهی عقل | ۱۰۸**
- «تفکر با عبرت» بالاتر از شب زنده داری است | ۱۰۸

❁ جلسه هشتم | ۱۱۱

- ❁ **آداب الهی قلب نسبت به «توحید» | ۱۱۱**
- ❁ **۱. «دل بستگی و محبت» در ادب الهی قلب | ۱۱۲**
- معنای توحید قلبی و ادب آن | ۱۱۲
- ۱. حب الهی و مجذوب کمالات او شدن، سرآمد آداب قلب است | ۱۱۳
- ۲. حب و بغض قلب باید طبق دستورات الهی باشد | ۱۱۳
- ۳. محبت خالصانه باید منحصر در اولیای خدا باشد | ۱۱۴
- ۴. محبت سطحی هم نباید به غیر اولیای خدا زیاد شود | ۱۱۶
- ❁ **۲. «خشیت» در ادب الهی قلب | ۱۱۸**
- تفاوت خوف و خشیت | ۱۱۸
- سبب و ریشه خشیت «درک عظمت» است | ۱۱۸

۳. ادب الهی قلب در «طاعات و عبادات» | ۱۱۹

اقبال قلب هنگام انجام عبادات، لازم است | ۱۱۹

مستحبات را در حال ادبار قلب، رها کنید! | ۱۱۹

تطبیق بحث با یک روایت | ۱۲۰

۴. ادب الهی قلب در «حبّ به اولیای الهی» | ۱۲۱

محبت به اولیای خاص خدا، نباید در دل ضعیف شود | ۱۲۱

جلسه نهم | ۱۲۳

آداب الهی قلب نسبت به «نبوت» | ۱۲۳

۱. نهی از غلو درباره مقام و منزلت پیغمبران الهی | ۱۲۴

بررسی مسأله در روایات | ۱۲۵

محدوده دوم: نهی از جفا به مقام پیغمبر ﷺ | ۱۲۶

آداب الهی نسبت به «امامت» | ۱۲۷

حرکت در مسیر امام شناسی، بین دو مرز غلو و جفا | ۱۲۷

مانع بیان برخی فضایل «ترس از بی ادیان بوده است» | ۱۲۸

بهترین زمان برای مؤذّب شدن | ۱۲۹

نوجوانی بهترین زمان برای کسب ادب | ۱۳۰

مزایای مؤذّب شدن در جوانی | ۱۳۱

در روایات برای هر کدام از سنین ادب خاصی تعیین شده است | ۱۳۲

جلسه دهم | ۱۳۵

ادب الهی در ارتباط با «نفس» | ۱۳۵

پرتکرارترین اقسام ادب | ۱۳۵

معانی اعمّ و اخضّ نفس | ۱۳۵

بررسی ویژگی‌های نفس و راه تأدیب آن | ۱۳۶

طبیع و جبلت نفس | ۱۳۶

نامحدود بودن طبیعت نفس | ۱۳۷

نفس به واسطه عقل منضبط می‌شود | ۱۳۹

موت اختیاری | ۱۳۹

جمع‌بندی معنای تأدیب نفس | ۱۴۰

رابطه تنگاتنگ ادب نفس با ادب جوارح | ۱۴۱

نفس، ذاتاً مجرد و فعلاً مادی است | ۱۴۱

تأدیب جوارح منوط به تأدیب نفس است | ۱۴۱

❁ روش الهی تادیب نفس انسان | ۱۴۳

نفس انسان با حیوان تفاوت دارد | ۱۴۴

تادیب با فهم و اندوه | ۱۴۴

نمونه‌ای از روش اولیای خدا برای تادیب بشریت | ۱۴۶

❁ جلسه یازدهم | ۱۴۷

❁ نقطه آغاز مهار نفس | ۱۴۷

شروع مهار نفس با «ترك حرام» | ۱۴۷

❁ رابطه مهار نفس با سیر معنوی انسان | ۱۴۸

شئون سه‌گانه نفس | ۱۴۸

مقامات ثلاثه در سیر معنوی | ۱۴۹

هوای نفس، مهم‌ترین عامل رکود معنوی انسان | ۱۵۰

نیاز به يك عامل بیرونی در تشخیص هوای نفس | ۱۵۲

❁ فرصت‌های مختلف انسان برای تادیب نفس | ۱۵۳

موقعیت اول: جوانی و دوران باکی روح | ۱۵۳

موقعیت دوم: میان‌سال و دوران نفوذ آلودگی‌ها | ۱۵۴

موقعیت سوم: پیری و دوران ریشه‌دار شدن آلودگی‌ها | ۱۵۴

جلوه واقعی هوای نفس در قیامت | ۱۵۵

❁ «استقامت و پایداری» شرط اصلی تادیب الهی | ۱۵۶

بارك وَمَنْ تَابَ مَعَكَ بِرَدِّ دُشَنِ پيامبر ﷺ | ۱۵۷

«بی‌ادبی» بی‌انصافی است | ۱۵۸

❁ جلسه دوازدهم | ۱۶۱

❁ بررسی ماهیت دعوت انبیا | ۱۶۱

دعوت انبیا تنها جنبه اخروی داشته است | ۱۶۱

کشیدن ترمز نفس، روش انبیا است | ۱۶۳

تلاش انبیا برای زنده کردن حس احتیاج به معنویات | ۱۶۴

تولّد دوم انسان نزد اهل معرفت | ۱۶۵

بعثت انبیا در جهت تادیب شهوت و غضب انسان | ۱۶۶

رابطه بهره‌برداری از دنیا و بی‌بهره‌ای در آخرت | ۱۶۷

تقابل لذات مادی و معنویات در روایات | ۱۶۷

جلسه سیزدهم ۱۶۹

● هرزگی نفس و راه مقابله با آن در روایات | ۱۶۹

آزادی نفس مساوی است با حیوانیت انسان | ۱۷۰

«مخالفت با هوای نفس» تنها راه انسان شدن | ۱۷۱

راحتی و آسایش در مخالفت با هوای نفس | ۱۷۱

صعوبت و در عین حال امکان تأدیب نفس | ۱۷۳

● گام اول در تأدیب نفس | ۱۷۴

گام اول: ضبط خیال | ۱۷۴

جلوگیری از هرزه‌گردی خیال با جهت‌دهی به آن | ۱۷۵

شاید منظور از مخالفت با هوای نفس، همان ضبط خیال باشد | ۱۷۶

شیوه ضبط خیال | ۱۷۷

فتح خیال احتیاج به امداد الهی دارد | ۱۷۸

جلسه چهاردهم ۱۸۱

● گام دوم در تأدیب نفس | ۱۸۱

گام دوم: تفکر | ۱۸۱

تفکر در نعمت‌های متصله و منفصله الهی | ۱۸۱

تفکر در مقصود الهی از عطای نعمت‌های بی‌شمار | ۱۸۲

تفکر در وظیفه انسان در قبال منعم | ۱۸۳

● گام سوم در تأدیب نفس | ۱۸۴

گام سوم: عزم | ۱۸۴

معنای عزم در بحث ادب نفس | ۱۸۵

رابطه اعمال ظاهری با باطن انسان | ۱۸۵

نمونه‌ای از آداب الهی در رابطه با ظاهر انسان | ۱۸۷

سرآمد آفات عزم | ۱۸۸

عزم در جبران مافات و مراقبت در آینده | ۱۸۹

جلسه پانزدهم ۱۹۱

● تطبیق اعمال ظاهری با ظاهر انسان کامل | ۱۹۱

معنای اسوه و ضرورت شناخت و تبعیت از او | ۱۹۱

ملکات نفسانی منشأ صورت غیبی انسان | ۱۹۳

● تأثیر متقابل صورت ظاهر و باطن | ۱۹۲

ملکات نفسانی منشأ صورت غیبی انسان | ۱۹۳

اعمال ظاهری منشأ ملکات نفسانی | ۱۹۴

ضرورت تأدب به آداب الهی | ۱۹۵

تادیب نفس با اعمال ظاهری | ۱۹۶

❁ تأثیرات سوء عدم اصلاح ظاهر | ۱۹۸

اثر سوء اول: فراهم کردن موجبات سخط الهی | ۱۹۸

اثر سوء دیگر، خروج از دیوان صدیقین | ۲۰۰

تا نباشد کِششی، کوشش ما به جایی نمی‌رسد | ۲۰۱

❁ جلسه شانزدهم | ۲۰۳

❁ جایگاه قلب در ادب الهی | ۲۰۳

قلب اشرف ابعاد وجودی انسان | ۲۰۳

❁ بررسی خصوصیات یک قلب مؤدب | ۲۰۴

رفتار قلب تعلق و دل‌بستگی است | ۲۰۴

«قلب مؤدب» قلبی است که تنها به خدا اختصاص دارد | ۲۰۴

«صدافت در محبت» یعنی حجت انحصاری به خدا | ۲۰۵

قلب مؤدب، قلب توسعه یافته است | ۲۰۶

تخلیه از آلام و رنج‌ها، به وسیله تعلق به خدا | ۲۰۷

❁ عوامل تادیب قلب در روایات | ۲۰۸

۱. خشیت نسبت به خدا | ۲۰۸

۲. التزام به نوافل | ۲۰۹

معنای موت و حیات قلب | ۲۰۹

اقبال و حیات دائمی قلب اولیای خدا | ۲۱۰

❁ جلسه هفدهم | ۲۱۱

❁ شرایط تأثیرگذاری نماز بر قلب | ۲۱۱

«نماز» عبادتی قلبی و مؤثر بر قلب | ۲۱۱

«فراغت وقت» شرط اول کارسازی نماز | ۲۱۲

«فراغت قلب» شرط دوم | ۲۱۲

«حضور قلب» شرط سوم | ۲۱۴

❁ جایگاه نماز در معارف اسلامی | ۲۱۴

حضور قلب، شرط تأثیرگذاری نماز بر انسان | ۲۱۵

حضور قلب در روایات | ۲۱۵

❁ اقسام مختلف حضور قلب | ۲۱۶

حضور قلب اجمالی در عبادت | ۲۱۶

حضور قلب تفصیلی در عبادت | ۲۱۷

حضور قلب در معبود | ۲۱۸

❁ جلسه هجدهم | ۲۲۱

مروری بر مباحث گذشته | ۲۲۱

❁ حضور قلب در معبود و مراتب مختلف آن | ۲۲۲

مرتبه اول: حضور قلب علمی | ۲۲۲

مرتبه دوم: حضور قلب ایمانی | ۲۲۳

مرتبه سوم: حضور قلب شهودی | ۲۲۵

مرتبه چهارم: حضور قلب فنیایی | ۲۲۵

❁ تخلیه ماسوی الله از بیت الله قلب | ۲۲۷

«دل»، فقط جایگاه خداست | ۲۲۷

«تخلیه قلب»، غرض از ادای فرائض و نوافل | ۲۲۸

❁ جلسه نوزدهم | ۲۳۱

❁ درجه اول ادب الهی قلب | ۲۳۱

«درجه اول ادب» مبتنی بر دو دیدگاه | ۲۳۱

دیدگاه اول: توجه به نقص مطلق جمیع ممکنات | ۲۳۲

دیدگاه دوم: توجه به رحمت بی کران الهی | ۲۳۴

❁ حدود الهی خوف و رجا و انواع آن | ۲۳۵

حد الهی رجا | ۲۳۵

حد الهی خوف | ۲۳۷

ضرورت حفظ اعتدال در خوف و رجا | ۲۳۷

راه تشخیص اعتدال در خوف و رجا | ۲۳۸

❁ راجی ترین و خائف ترین بندگان | ۲۳۹

رابطه «رجا به رحمت الهی» و «انجام وظیفه» | ۲۳۹

خوف و رجا در حالات حضرت زهرا علیها السلام | ۲۴۰

❁ جلسه بیستم | ۲۴۱

❁ بررسی موجبات بقای صفت خوف | ۲۴۱

۱. توجه به نقص مطلق انسان | ۲۴۱

۲. توجه به مواقف مولناك آخرت | ۲۴۲

۳. توجه به گناهان و خطاهای گذشته | ۲۴۳

۴. توجه به سوء خاتمه برخی از مؤمنین | ۲۴۳

تطبیق بحث با روایات | ۲۴۴

❁ بررسی موجبات بقای صفت رجا | ۲۴۶

«اعمال صالحه»، دلیلی اشتباه برای امیدواری | ۲۴۶

رجای صحیح با «اعتماد به رحمت خدا و امید به فضل او» | ۲۴۷

موازنه بین خوف و رجا | ۲۴۷

❁ جلسه بیست و یکم | ۲۴۹

❁ حد و پیامدهای «سرور» در اولین درجه از ادب الهی | ۲۴۹

شادمانی از رعایت ادب و انجام وظیفه | ۲۴۹

پرهیز از سرور افراطی و سرمستی | ۲۴۹

۱. «ادلالت»، نتیجه افراط در سرور | ۲۵۰

۲. «اتکال بر عبادات»، نتیجه سوء دیگر | ۲۵۱

تطبیق بحث با یک روایت | ۲۵۲

❁ حال قلبی کتملین نسبت به خداوند | ۲۵۳

خشیت قلبی به جای خوف | ۲۵۴

تطبیق بحث با حالات اولیای خدا | ۲۵۵

❁ دومین درجه از ادب الهی قلب | ۲۵۶

تبدیل «خوف، رجا و سرور» به «بسط، قبض و مشاهده» | ۲۵۷

این مرحله در دست خدا است؛ اما مقدمات در دست ما... | ۲۵۸

❁ انواع و اقسام قلوب اولیای الهی | ۲۵۸

تقسیم قلوب به عشقی و مناجاتی | ۲۵۹

نمونه‌ای از قلب‌های متفاوت اولیای خدا | ۲۶۰

عکس‌العمل‌های متفاوت اولیا، به حسب تفاوت قلوبشان | ۲۶۱

«مشاهده» نیز در دست خدا است | ۲۶۲

قلب مؤمن، میان‌انگشتان خدا | ۲۶۲

❁ تطبیق بحث با روایات | ۲۶۲

قلب مؤدب، راضی به رضای خدا است | ۲۶۳

﴿ جلسه بیست و دوم ﴾ ۲۶۵

درجه سوم ادب الهی | ۲۶۵

در معرض مستقیم تأدیب الهی | ۲۶۵
شناسایی ادب الهی و عمل برطبق آن | ۲۶۵

آثار درجه سوم ادب الهی | ۲۶۷

۱. رهایی از رنج و تعب آداب شرعی | ۲۶۷
۲. رسیدن به عصمت نسبی | ۲۶۷
۴. رسیدن به مقام شهود ربّ | ۲۶۸
۳. فنای در مؤدّب | ۲۶۸

کیفیت تأدیب الهی در مورد بی ادبان | ۲۶۹

تأدیب افراد بی ادب، اقتضای لطف الهی است | ۲۶۹
بلا و عقوبت، روشی برای تأدیب افراد بی ادب | ۲۶۹
نمونه ای از بلاهای الهی | ۲۷۱

ریشه و انواع عقوبت و بلاهای تأدیبی | ۲۷۱

۱. ابتلائات و عقوبت های مادی | ۲۷۱
۲. عقوبت های اجتماعی | ۲۷۲
- معنای روایت: «البلاء لِّلْوَلاءِ» | ۲۷۳
- حدّ و مرز عقوبت های الهی | ۲۷۴
- رفع بلا و عقوبات الهی با توبه و استغفار | ۲۷۵
- در بلا یا به دنبال رفع اسباب مادی نباشید | ۲۷۶

انواع بلاهای مخصوص اهل ولا | ۲۷۷

درجه مند بودن تأدیب الهی نسبت به افراد گوناگون | ۲۷۷
تا وقتی ولایت و محبت الهی هست، بلا هم هست | ۲۷۸
هر درجه ای از ولا، اقتضای بلا دارد | ۲۷۹

﴿ جلسه بیست و سوم ﴾ ۲۸۱

تنها مانع مؤدّب شدن به آداب الهی | ۲۸۱

توجه به دنیا مهم ترین مانع مؤدّب شدن به آداب الهی | ۲۸۱
نگاه عاشقانه به دنیا متنوع | ۲۸۱
تطبیق بحث با روایات | ۲۸۳

مهم ترین اثر ادب الهی در حیات انسان | ۲۸۴

آرامش و آسانی در هنگام جان دادن به جای سختی و حسرت | ۲۸۴
«جان دادن» به جای «جان کندن» | ۲۸۵

❁ «صبر»، مهم‌ترین لازمه تحقق ادب الهی | ۲۸۶

- «ادب الهی» رنج و سختی دارد | ۲۸۶
- مؤذّب شدن بدون صبر محال است | ۲۸۷
- نیاز مؤذّب و مؤذّب به صبر | ۲۸۸
- لایوم صبر بر بی ادبی دیگران در قرآن | ۲۸۸
- «بی صبری و بی تابی» یعنی اعتراض به تأدیب خدا | ۲۸۹

❁ نقش احکام الهی در مؤذّب شدن انسان | ۲۹۰

- شاخص‌ترین عمل از آداب الهی | ۲۹۰
- «تأدیب و یوفّٰ خدا» یکی از افتخارات اهل بیت علیهم‌السلام | ۲۹۰
- اقدام روزانه پیغمبر برای تأدیب اهل بیت خویش علیهم‌السلام | ۲۹۱

❁ جلسه بیست و چهارم | ۲۹۳

❁ کمال ادب الهی | ۲۹۳

- کمال ادب در ربط با مسائل اجتماعی است | ۲۹۳

❁ «کمال ادب الهی» در آیات و روایات | ۲۹۴

- بررسی آیات و دو روایت مخوری | ۲۹۴
- بروز کمال ادب در روابط اجتماعی | ۲۹۶
- «کمال ادب» شرط رهبری و هدایت‌گری دیگران | ۲۹۷

❁ بررسی ماهیت «کمال ادب» | ۲۹۸

- ریشه و رتوس مکارم اخلاق اجتماعی | ۲۹۸
- اصناف مختلف مردم در روابط اجتماعی | ۲۹۸
- دستوراتی برای همه مؤمنان | ۲۹۹

❁ شیوه برخورد الهی با «معاند مسی» | ۲۹۹

- درپیش گرفتن روش «عفو» | ۲۹۹
- «عفو» ملازم با «صفح»، اصلاح‌کننده است | ۳۰۰
- «عفو»، یک حقیقت فزاینده و امری اخلاقی است | ۳۰۱
- «عفو»، یک خصلت خدایی است | ۳۰۲
- ظرافت‌های بیانی عبارت شریف ﴿تَحْذِرُ الْعُقُوفُ﴾ | ۳۰۳

❁ جلسه بیست و پنجم | ۳۰۵

❁ بررسی علل عفو در علم اخلاق | ۳۰۵

- «امّا لفضائل»؛ یعنی تعادل قوای نفسانی | ۳۰۵
- «عفو»، در نتیجه اعتدال قوه غضبیه | ۳۰۶
- «عفو»، در نتیجه اعتدال قوه شهویه | ۳۰۷

«عفو»: در نتیجه اعتدال قوه عاقله | ۳۰۷

❁ بررسی علل عفو در روایات اسلامی | ۳۰۸

عفو در اخلاق ریشه دارد | ۳۰۸

«عفو» همان حد وسط است | ۳۰۹

سیره پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله با معاند مسیء | ۳۱۰

یک نهیب مؤذبانه | ۳۱۰

❁ شیوه برخورد الهی با «محب مُقبل» | ۳۱۱

معاشرت بر محور «امربه عرف و خیرخواهی» | ۳۱۱

❁ شیوه خاص رفتاری پیغمبر نسبت به حضرت زهرا علیها السلام | ۳۱۲

سیره پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله در رابطه با دوستان | ۳۱۲

رابطه غیر آمرانه پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله با دخترش علیها السلام | ۳۱۳

دست بوسی پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله از دخترش علیها السلام | ۳۱۴

حضرت زهرا علیها السلام استثنای تمام خلقت | ۳۱۶

❁ جلسه بیست و ششم | ۳۱۷

❁ بررسی مفاد آیه ﴿وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ﴾ | ۳۱۷

معنای «عرف» در لغت و اصطلاح | ۳۱۷

تفاوت «عرف و معروف» در محل بحث | ۳۱۸

❁ بررسی چند تذکر مهم و سازنده | ۳۱۹

راهنمایی و ارشاد بدون درخواست | ۳۱۹

تفاوت معنای «امربه عرف» و «امربه معروف» | ۳۲۰

تفاوت فقهی میان «امربه عرف» با «امربه معروف» | ۳۲۱

❁ شیوه برخورد الهی با «جاهلان» | ۳۲۲

جاهل یعنی احمق، نه نادان یا مجنون | ۳۲۲

کیفیت برخورد با احمق جاهل | ۳۲۳

مراتب مختلف جهل و لزوم توجه به آن | ۳۲۳

اطباع فاسده و اصلاح ناپذیری آنها | ۳۲۴

تفاوت «اعراض» با «طررد کردن» | ۳۲۵

❁ شیوه رفتاری خداوند با اصناف سه‌گانه مردم | ۳۲۵

امر قرآن، دستوری بر اساس شیوه رفتاری خدا است | ۳۲۵

توصیف سیره الهی در ادعیه معصومین علیهم السلام | ۳۲۶

روش رفتاری معصومین علیهم السلام نمودی از شیوه رفتاری پروردگار | ۳۲۸

❧ جلسه بیست و هفتم ❧ ۳۳۱

❧ بزرگترین آفت کمال ادب الهی | ۳۳۱ ❧

شیطان در کمین انسان برای خارج کردن او از مسیر ادب | ۳۳۱
 هجوم شیطان در بزرگراه‌ها | ۳۳۲

«عفو» امر به عرف و اعراض از جاهل با وجود تحریکات شیطان | ۳۳۳
 آیه خطاب به پیغمبر، ولی ناظر به همه مؤمنین | ۳۳۳

❧ جایگاه «استعاذه» در برابر وساوس شیطانی | ۳۳۴ ❧

استحاله دفع شیطان بدون «استعاذه از خدا» | ۳۳۴

صفات پایانی آیه، در مقام تعلیل و دفع شبهه | ۳۳۵

باید از خدا کمک خواست و غافل نبود | ۳۳۶

استحاله آدم شدن بدون صبر در برابر لذات دنیا | ۳۳۷

بدان که همیشه در منظر خدا هستی | ۳۳۸

❧ جایگاه تذکر بعد از ترک استعاذه | ۳۳۹ ❧

کمک خدا به اهل تقوا برای رفع غفلت از آنان | ۳۳۹

«تذکر و خروج از غفلت» لطف خدا است | ۳۴۰

❧ جلسه بیست و هشتم ❧ ۳۴۱

❧ ضرورت تحقق کمال ادب در مرتبای تربیتی | ۳۴۱ ❧

تأدیپ تخریبی توسط مرتبای بی ادب | ۳۴۱

احتمال بروز خشم در تأدیپ دیگران | ۳۴۲

❧ نقش تخریبی رفتار در حالت غضب | ۳۴۳ ❧

برخورد با عصبانیت، اثر تخریبی دارد، نه تربیتی | ۳۴۳

«نکوهش غضب» در روایات اسلامی | ۳۴۳

رابطه «کظم غیظ» با «عفو» در آیات قرآن | ۳۴۴

❧ راه‌های کنترل خشم در معارف اسلامی | ۳۴۴ ❧

ضرورت کنترل خشم، برای ایجاد صفت عفو | ۳۴۴

نگاه عاقلانه و منطقی | ۳۴۵

نگاه مکتبی و خدا محور | ۳۴۶

مقایسه میزان تأثیرگذاری نگاه‌ها | ۳۴۶

تطبیق بحث با روایات | ۳۴۷

❧ خطرات و پناهگاه در مسیر تأدیپ | ۳۴۸ ❧

راه جلوگیری از بروز خطا و اشتباه در کارهای تربیتی | ۳۴۸

کارآمدی «الهام الهی» به جای «اعتماد به نفس» در امور تربیتی | ۳۴۹

«مؤمن» از ناحیه خدا موفق و مؤید است | ۳۵۰

❁ شرط تأثیرگذاری انسان در مسائل تربیتی | ۳۵۰

«رابطه محبتی با خدا» بهترین راه برای تأثیرگذاری | ۳۵۰

«دعا و مناجات» بهترین راه برای نفوذ محبت خدا در دل‌ها | ۳۵۲

❁ جلسه بیست و نهم | ۳۵۳

❁ بررسی «حکومت عقل» در مسائل تربیتی | ۳۵۳

ناتوانی انسان در سازندگی دیگران، با وجود قوای حیوانی | ۳۵۳

ادب کردن دیگران هنگام غضب، نه تنها سازنده نیست بلکه اثر سوء دارد | ۳۵۴

کسی را کتک زن، از خودت دورش کن | ۳۵۴

شخص بد را با کار خوب اصلاح کن | ۳۵۵

کنایه برای «عقل»، از انتقام سخت‌تر است | ۳۵۶

کمک شیاطین بیرونی در جهت بی‌ادبی انسان | ۳۵۷

«گناهکاران»، برادران شیاطین هستند | ۳۵۸

اگر در پناه خدا قرار نگیری، به دامن شیطان خواهی افتاد | ۳۵۸

توصیه برای کسانی که با مردم سروکار دارند | ۳۵۹

❁ بررسی صلاحیت تربیتی افراد در روایات | ۳۶۰

«بی ادب»، صلاحیت تربیت دیگران را ندارد | ۳۶۰

پیغمبر با «کمال ادب» مربی دیگران شد | ۳۶۱

❁ دو نکته مهم تأدیبی و تربیتی | ۳۶۱

تأدیب الهی، در هر محیطی ممکن است | ۳۶۱

انسان‌سازی، خون جگر خوردن می‌خواهد | ۳۶۲

❁ جلسه سی‌ام | ۳۶۳

❁ «حُسن ادب» در اقوام مختلف | ۳۶۳

تعریف «حُسن ادب در اعمال» | ۳۶۳

معنای فطری «حُسن ادب» و اختلاف در مصادیق | ۳۶۳

❁ غایت مؤدب شدن به ادب الهی | ۳۶۵

لِزوم تجلی توحید در تمام اعمال انسان | ۳۶۶

سلام کردن به یکدیگر، تجلی توحید است | ۳۶۷

اقرار به توحید و اظهار بندگی در هر حالتی | ۳۶۸

استفاده از دل بستگی درونی برای اصلاح اعمال بیرونی | ۳۶۸

هرگناهی می‌خواهی بکن؛ اما ازل... | ۳۶۹

جلسه سی و یکم ۳۷۳

- ❁ عمومی بودن شیوه تأدیب الهی | ۳۷۳
روایات متعدد درباره ادیب الله بودن پیغمبر ﷺ | ۳۷۳
- ❁ بررسی شیوه تأدیب الهی در مورد پیغمبر اکرم ﷺ | ۳۷۵
مرحله تأدیبی پیغمبر اکرم ﷺ | ۳۷۵
۱. اراضات و الهامات قبل از بعثت | ۳۷۵
۲. نزول دفعی و تدریجی قرآن بعد از بعثت | ۳۷۶
تأدیب مستقیم و غیر مستقیم | ۳۷۷
- ❁ الف) تأدیب الهی پیغمبر اکرم ﷺ به روش مستقیم | ۳۷۸
۱. تأدیب مستقیم درباره توحید | ۳۷۸
۲. تأدیب مستقیم درباره معاد | ۳۸۰
۳. تأدیب مستقیم درباره هدایت | ۳۸۰
۴. تأدیب مستقیم درباره اعمال و رفتار | ۳۸۱
۵. تأدیب مستقیم درباره طلب علم | ۳۸۱
۶. تأدیب مستقیم در برابر همزات شیطان | ۳۸۲
۷. تأدیب مستقیم در روابط اجتماعی | ۳۸۲
غایت و آخرین مرحله ادب الهی | ۳۸۳

جلسه سی و دوم ۳۸۵

- ❁ ب) تأدیب الهی پیغمبر اکرم ﷺ به روش غیر مستقیم | ۳۸۵
ارجاع پیغمبر اکرم به انبیای گذشته | ۳۸۵
معنای اقتدا به هدایت انبیای گذشته | ۳۸۶
اقتدا به معنای «تبعیت عملی» | ۳۸۷
«تبعیت از شریعت» معنای اشتباه از آیه | ۳۸۷
- ❁ بهترین راه از بین بردن انانیت نفس | ۳۸۸
«تبعیت از انسان کامل»، بهترین راه اصلاح انانیت | ۳۸۸
اقتدا کردن، سالم ترین، روشن ترین و صحیح ترین راه برای دین داری | ۳۸۹
«اقتدا به انبیا»، بهترین شیوه هدایت | ۳۹۰
- ❁ روش های مختلف تأدیب الهی نسبت به مؤمنین | ۳۹۰
۱. روش مستقیم | ۳۹۰
۲. روش غیر مستقیم | ۳۹۱
۳. روش اقتدا | ۳۹۱
اقتدا به معصومین، مهم ترین شرط موخذ بودن | ۳۹۲

جلسه سی و سوم ۳۹۵

مروری بر مباحث گذشته | ۳۹۵

جهات مختلف اقتدای مؤمنین به معصومین علیه السلام | ۳۹۵

جمع‌بندی بحث تا به اینجا | ۳۹۶

جایگاه «تمشک» و «تنشک» در ادب الهی | ۳۹۶

معنای «تمشک» | ۳۹۶

معنای «تنشک» | ۳۹۷

رابطه «تمشک» با مقام «تشیع» | ۳۹۷

رابطه خاص یا مقتدا علاوه بر حسن فعلی و فاعلی | ۳۹۷

اوصاف شیعه واقعی و اهل تنشک | ۳۹۸

دسته‌بندی اوصاف مذکور در روایت | ۳۹۹

شیعه علی علیه السلام به علی بن ابی طالب اقتدا کرده است | ۴۰۰

«تنشک» به سیر فاعل بیت علی علیه السلام تنها راه رستگاری | ۴۰۱

منابع | ۴۰۳

آیات | ۴۰۵

روایات | ۴۱۰

نمایه | ۴۲۱